

4. Osaamisen arviointi

Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksessa **arviointi perustuu tavoitteisiin, jotka on jaoteltu 1. erikoisan tehtävien mukaisiin, 2. käytännön toimintojen ja 3. yksilöllisiin osaamistavoitteisiin.** Arviointi tapahtuu pääosin koulutuspaikoilla erikoistujan ja kouluttajan yhteistyönä. Arviointi on ohjaavaa, sen tavoitteena on tukea oppimista. Yliopistot tuottavat kouluttajalääkäreille pedagogista koulutusta, tukevat ja koordinoivat toimintaa. Yliopistot hyväksyvät koejaksot, järjestävät valtakunnallisen kuulustelun sekä arvioivat osaamistavoitteiden saavuttamisen valmistumisvaiheessa. Tässä luvussa tarkastellaan ohjaavaa arviointia erityisesti erikoistujan ELSassa pyytämiin EPA-arviointeihin liittyen.

4.1. EPA-arvioinnit ohjaavat oppimista ja kuvaavat osaamisen kehittymistä

Osaamisen arvioinnin tavoitteena on havainnoida osaamista, tehdä osaamisen kehittymisestä näkyvää, vahvistaa jo opittuja asioita, tunnistaa kehittämiskohteita ja suunnitella oppimista eteenpäin siten, että tarvittava osaaminen varmistuu. Havainnointi kokoaa tietoa erikoistujan osaamisesta eri tilanteissa ja toimii pohjana arvioinnille.

Käytännön toiminnot, EPAt (Entrustable professional activity) ovat erikoisan **keskeisiä työtehtäviä tai toimintoja**, jotka opitaan erikoislääkärikoulutuksessa, ja joissa suoriutumista **on mahdollista havainnoida ja arvioida**. Toiminnoissa tarvitaan myös yksilöllisiä osaamisia ja erikoisalalle ominaisia ajattelutapoja. Siksi niitäkin havainnoidaan ja arvioidaan samalla kun arvioidaan toiminnosta suoriutumista. Erikoistujan ja kouluttajalääkärin tulee tuntea EPA-toiminnot kuvauksineen sekä arviointiasteikko etapit. EPAt kuvaavat valmistuvan erikoislääkärin osaamistasoa, etappitasoa 4. EPA-kuvaukset löytyvät erikoistujan ELSasta, [lääketieteellisen ammatillisen jatkokoulutuksen sivuilta](#) ja [Työterveyshuollon virtuaaliyliopiston sivuilta](#).

Työterveyshuoltojaksolla:

Toimintasuunnitelman laatiminen

Erilaisten työpaikkaselvitysten toteuttaminen ja raportointi

Erilaisten työterveystarkastusten tarpeen arviointi, suunnittelu ja toteuttaminen

Työterveysneuvottelun toteuttaminen

Sairauksien työperäisyyden selvittäminen

Sairauspoissaolotarpeen arviointi ja työkyvyn tukeminen

Työkyvyn arviointi- ja kuntoutusjaksolla:

Vaativa työkyvyn arviointi ja kuntoutuksen suunnittelu

Työterveyslaitosjaksolla:

Ammattitautitutkimus työlääkätieteen poliklinikalla

Koska työterveyshuollon EPA-toimintojen sisällöllinen kirjo on laaja, EPAt on muotoiltu yksittäisiä tapahtumia laajempina kokonaisuuksina. Esimerkiksi EPA 'erilaisten työterveystarkastusten tarpeen arviointi, suunnittelu ja toteuttaminen' ohjaa tarkastelemaan ja arvioimaan esimerkiksi, miten erikoistuja tunnistaa ratkaistavia kysymyksiä, suunnittelee työtään, ratkaisee tilanteita ja paikantaa terveystarkastuksen työterveyshuollon kokonaisuuteen, yksittäistä tapahtumaa laajemmin.

Työterveyshuollon **EPA-kuvauksissa** kerrotaan, millaisia yksilön tietoja, taitoja ja ajattelutapoja kunkin EPAn suorittamisessa tarvitaan. Niissä on kuvattu myös mahdollisia riskejä, jos osaaminen ei toteudu. Samalla luetellaan keinoja, miten toimintoon liittyvää osaamista voi kehittää, ohjata ja arvioida. Työterveyshuollon

erikoisalalla tarkennamme yksilöltä odotettuja osaamisia jo lääketieteen perusopetuksen osaamistavoitteissa käytetyn jaottelun tietojen-taitojen-ajattelutapojen näkökulmasta.

Osaamisen havainnointi

EPA-arvioinnin tulisi pohjautua **havainnoituun suoriutumiseen**. Erikoistujan ja kouluttajan on hyvä sopia, miten havainnointia toteutetaan osana EPA-arviointia. Havainnot on hyvä kirjata nopeasti ja tarkasti esimerkiksi havainnointiin tarkoitettulla lomakkeella. Tämä helpottaa tilanteiden ja tapahtumien palauttamista mieleen palautekeskusteluissa. Toiminnan suoraan havainnointiin ja muistiinpanoihin soveltuu esimerkiksi [havainnoinnin yleistyökalu](#) (Ross & Touchie), joka löytyy lääketieteellisen ammatillisen jatkokoulutuksen [sivuilta](#) sekä ELSAn kouluttajalääkärille käytössä olevista osaamisen arviointityökaluista

Havainnoinnin yleistyökalu (field note)

Erikoistuvan nimi:	Päivämäärä:
Arvioijan nimi:	
Toimenpide:	

Kuvaa tapahtuma	Mitä näit?
Palaute	Miten meni? Mikä on arviosi? Perustelu (koska, siksi että, kiinnitä huomiota, ensi kerralla)
Suositus	a. Pysähdy: huomattava puute tai virhe b. Edistyt odotusten mukaan c. Homma hallussa, jatka hyvää työtäsi!

Työterveyshuollossa suora havainnointi ei ole aina mahdollista ja silloin voi hyödyntää epäsuoraa havainnointia. Näihin suunnitellut **työterveyshuollon arviointityövälineet** löydät TTHVYO [sivuilta](#) ja niitä erikoistuja ja kouluttajalääkäri voivat käyttää ja tallentaa osaksi arviointeja.

- [Dokumentin havainnointilomake \(docx\)](#)
- [Tapauteskustelun havainnointilomake \(docx\)](#)
- [Vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen havainnointilomake \(docx\)](#)

Oppimista tukeva arviointi

EPA-arviointi dokumentoidaan ELSAssa arvioitavina kokonaisuuksina (toteutus kuvattu luvussa 5). Vaikka EPA-kuvaukset ovat laajempia, arvioinnin kohteeksi liitetään ELSAssa **arvioitava tapahtuma**.

Työterveyshuoltojaksolla tapahtuma voi olla esimerkiksi terveystarkastus tai työterveysneuvottelu tai työpaikkaselvitysraportin tarkastelu. Joskus tapahtuma voidaan yhdessä poimia ohjaustilanteesta tai suoritemerkinneen perusteella.

Tapahtuman jälkeen arviointi alkaa erikoistujan **itsearviointilla**. Palautekeskustelua tukee, kun erikoistuja jo tehdessään itsearvioinnin ELSAan pohtii tapahtumaan liittyneitä ratkaisujaan, tapahtumaan liittyneitä haasteita, kysymyksiä ja ajatuksia tapahtuman liittymisestä muihin toimintoihin. Itsearviointit tukevat oman osaamisen tarkastelua, kehittymisen havaitsemista ja valmentautumista jatkuvaan ammatilliseen kehittymiseen. Itsearviointien hyödyntäminen edistää vastuunottoa oppimisesta.

Myös kouluttaja antaa oman sanallisen **arvioinnin** ELSAssa (ks. luku 5).

Arvioitavaan tapahtumaan/EPAan liittyen sovitaan **palautekeskustelu**. Keskustelu voidaan toteuttaa heti arvioitavan tapahtuman jälkeen, viikoittaisessa ohjauskeskustelussa tai viimeistään koulutusjakson lopussa seurantakeskustelussa. Ehdottomasti suositeltavaa on, että erikoistuja saa ja voi antaa palautetta heti arvioitavan tapahtuman yhteydessä tai pian sen jälkeen. EPA-arviointeja ja erityisesti niiden palautekeskusteluja voi suunnitella myös osaksi viikko-ohjauksia, sillä ohjaus joka tapauksessa liittyy käytännön toimintojen (EPAt) osaamistavoitteisiin. Oppimisen kannalta tärkein osa arviointia ovat erikoistujan ja kouluttajan väliset kahdenkeskiset **palautekeskustelut**. Hyvä palautekeskustelu toteutuu kouluttajan ja erikoistujan dialogissa, jossa molemmat tuovat aktiivisesti esiin suoriin tai epäsuoriin havaintoihin perustuvia näkemyksiään toiminnasta: mikä osaamisessa on hyvää, missä pitää vielä kehittyä, miten saavuttaa toivottu osaaminen ja millaista ohjausta tarvitaan.

EPA-kuvauksissa **odotetut tiedot-taidot-ajattelutavat** tukevat seuraavien oppimisten suunnittelua. Mikäli opittavaa on erityisesti tiedoissa, on luontevaa suunnitella esimerkiksi lukemisia ja koulutuksia. Mikäli kehitettävää on taidoissa, voidaan suunnitella esimerkiksi yhdessä tekemisiä. Mikäli kehittymisen tarvetta on erikoisalan ajattelutavoissa, voidaan suunnitella erilaisia reflektioivia keskusteluja ja koulutuksia.

Tarkistuslista EPA-arvioinnin suunnitteluun:

- Miten arvioitava EPA ja siihen ELSAssa kiinnitettävä tapahtuma valitaan?
- Miten havaintoja osaamisesta kerätään? Minkälaisia työkaluja suoran ja epäsuoran havainnoinnin tukena voi käyttää (lomakkeet)?
- Mitä sovitaan palautekeskustelusta?

4.2. Etapit asteikkona

OPS ja ELSA edellyttävät käyttämään arvioinneissa EPA-kuvauksia tai etappeja. Erikoisaloilla on erilaisia ratkaisuja. Monilla erikoisaloilla EPAt arvioidaan käyttäen [luottamukseen perustuvaa asteikkoa](#), mikä näkyy ELSAN ohjeissa monin paikoin. **Työterveyshuollon ratkaisu on, että arvioitavia kokonaisuuksia kuvataan alan keskeisillä toiminnoilla (EPAt) ja osaamisen etenemistä etapeilla.** Työterveyshuollon etappiasteikko on sovellus Dreyfusin ammatillisen asiantuntijuuden kehittymisen asteikosta. EPA-arvioinneissa havainnoitua osaamisen tasoa verrataan EPA-kuvausten mukaiseen erikoislääkärin toimintaan. **Valmistuvan erikoislääkärin odotetaan saavuttavan EPA-toiminnoissa tason 4.**

Erikoislääkäritasolla osataan toimintojen suunnittelun, toteuttamisen, keskinäisten yhteyksien huolehtimisen, laadun arvioinnin ja kehittämisen näkökulmia, EPA-kuvausten mukaisesti. Kouluttajan onkin luontevaa suoran havainnoinnin ohella ja osana pyytää erikoistujaa kuvaamaan ja perustelemaan yksittäiseen tapahtumaan liittyneitä valintojaan ja ratkaisujaan ja samoin kuvaamaan käsityksiään miten kyseinen tapahtuma liittyy työterveyshuollon muiden EPA-toimintojen kokonaisuuteen.

Etapin pohdinnassa käyttökelpoisia kysymyksiä ovat, miten erikoistujan juuri tähän tilanteeseen valitsemat menettelyt istuivat esimerkiksi juuri tämän terveystarkastusten kysymyksenasetteluihin, miten itse suoritus sujui, mitä siihen liittyi tai mahdollisesti puuttui, missä määrin erikoistuja tarvitsi ohjausta tai suoriutui itsenäisesti, miten erikoistuja perustelee valintojaan ja ratkaisujaan, miten hahmottaa tämän terveystarkastuksen linkittymisen työterveystoiminnan kokonaisuuteen jne.

1 Tulokas: Omaa ensivaiheen tiedot erikoisalan tehtävistä ja toimintaympäristöstä.	Tasolla 1 perehdytään alan toimintaympäristöön, prosesseihin ja ajattelutapoihin.
2 Alkuvaiheen erikoistuja: Osaa toimia tavanomaisissa erikoisalan tehtävissä. Kartuttaa ohjatusti osaamistaan erikoisalan osaamistavoitteiden mukaisesti.	Taso 2 edellyttää jo varsin laajaa toimintaympäristön ja prosessien tuntemusta. Tällä etapilla on hyvä viipyä.
3 Edistynyt erikoistuja: Osaa toimia vaativissa erikoisalan tehtävissä. Laajentaa ja syventää ohjatusti osaamistaan erikoisalan osaamistavoitteiden mukaisesti.	Tasolla 3 erikoistuja suoriutuu vaativissakin tehtävissä, mutta tarvitsee vielä ohjausta ja opiskelua näkökulmien laajentamiseksi ja osaamisen syventämiseksi.
4 Erikoislääkäri: Osaa toimia itsenäisesti erikoisalan vaativissa tehtävissä. Täyttää valmistuvan erikoislääkärin osaamistavoitteet.	Taso 4 on valmistuvalta erikoislääkäriltä odotettava taso. Valmistuvan työterveyshuollon erikoislääkärin odotetaan etenevän tasolle 4 kaikkien käytännön toimintojen osaamisissa.
5 Erityinen osaaminen: Omaa syvällistä tai laajaa osaamista, joka ylittää valmistuvalta erikoislääkäriltä vaadittavan.	Työssä oppiminen ei pääty valmistumiseen, erikoislääkäri oppii ja kehittää työssään jatkuvasti. Joskus kuitenkin erikoistuja ehtii osassa tavoitteita hankkia erityisiä osaamisia jo ennen valmistumistaan.

Viite: Dreyfus S. The five-stage model of adult skill acquisition. Bulletin of Science Technology & Society 2004;24:177–181.

Erikoisalan tehtävän vaativuustaso

Osana erikoistujan itsearviointia ja kouluttajan antamaa arviointia voi ELSassa määritellä myös tehtävän vaativuustason (erittäin helppo, melko helppo, tavanomainen, melko vaativa, erittäin vaativa: kuvattu ELSassa). Tarkoitus on kannustaa siihen, että arvioinnit eivät kohdistuisi yksinomaan helppoihin tilanteisiin. Arviointien suunnittelussa kannattaa varmistaa, että myös vaativampia tilanteita otetaan arvioinnin kohteeksi.

Miten suorite- ja päivittäismerkinnät liittyvät EPA-arviointeihin?

Työterveyshuoltojakson suoritemerkinnät on tarkoitettu varmistamaan, että erikoistujat pääsevät koulutuspaikasta riippumatta toteuttamaan monipuolisesti toimintoja. Suoritemerkintöjä voi hyödyntää EPA-arvioinneissa tapahtumana, jota arvioidaan. Samoin **päivittäisistä merkinnöistä** voi löytyä tapahtumia, joita voi hyödyntää EPA-arvioinnin kohteena. Toistaiseksi muille jaksoille ei ole suoritettavuuksia ELSassa.

4.3. Seurantakeskustelut osana arviointia

Seurantakeskustelut ovat tärkeä osa arvioinnin kokonaisuutta. Ne auttavat näkemään kuluneen puolen vuoden aikana karttunutta osaamista, mahdollistavat täydentävät keskustelut askarruttavista aiheista ja luovat foorumin seuraavien tavoitteiden ja oppimisten suunnitteluun, mukaan lukien EPA-arviointien suunnittelun seuraavalle koulutusjaksolle. Seurantakeskustelun toteutus ELSassa on kuvattu luvussa 5. Toistoja tarvitaan sekä oppimisissa että arvioinneissa. Kunkin EPAn suunnitelmallisen opiskelun ja

arviointien ajoittamiseksi voi laatia taulukon seuraavaan tapaan. Samalla varmistuu laaja-alainen eteneminen kaikissa EPA-tavoitteissa.

EPA-arviointien sijoittuminen 6 kk kestäville koulutus-/ seurantajaksoille							
	KOE-JAKSO	TTH-JAKSO (24 KK)				TYÖKYVYN ARVIOINTI JA KUNT.JAKSO	TYÖTERVEYS-LAITOSJAKSO
		0-6 kk	6-12 kk	12-18 kk	18-24 kk	6 kk	6 kk
TYÖTERVEYSHUOLTOJAKSO							
Toimintasuunnitelman laatiminen							
Erilaisten työpaikkaselvitysten toteuttaminen ja raportointi							
Erilaisten työterveystarkastusten tarpeen arviointi, suunnittelu ja toteuttaminen							
Työterveysneuvottelun toteuttaminen							
Sairauksien työperäisyyden selvittäminen							
Sairauspoissaolotarpeen arviointi ja työkyvyn tukeminen							
TYÖKYVYN ARVIOINTI- JA KUNTOUTUSJAKSO							
Vaativa työkyvyn arviointi ja kuntoutussuunnitelma							
TYÖTERVEYSLAITOSJAKSO							
Ammattitautitutkimus työlääketeen poliklinikalla							

Erityisesti työterveyshuoltojaksolla seurantakeskusteluissa pohdittavia kysymyksiä suunnitelmallisen oppimisen tueksi voivat olla:

- Miten työskentely on sujunut jakson aikana?
- Millaisia EPA-arviointeja jaksolta on kertynyt?
- Onko jokin EPA jo erikoislääkärin osaamistasolla useamman arvioinnin pohjalta?
- Onko joku osa-alue (EPA) jäänyt vähemmälle huomiolle?
- Tarvitaanko vaikuttamista koulutuspaikkaan oppimistilaisuuksien varmistamiseksi?
- Tarvitaanko muunlaisen tuen suunnitelmaa?
- Minkälaisia tavoitteita seuraavalle jaksolle asetetaan?
- Jos kyseessä on työterveyshuoltojakson 24 kk arvio, voisiko seurantakeskusteluun kirjata jonkinlaisen yhteenvedon saavutetusta osaamisesta?